Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 115 1994

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Lars Lönnroth, Stina Hansson
Lund: Ulla-Britta Lagerroth, Margareta Wirmark
Stockholm: Kjell Espmark, Ulf Boëthius, Ingemar Algulin
Umeå: Sverker R. Ek
Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen,
Slottet, ing. A0, 752 37 UPPSALA

Distribution: Svenska Litteratursällskapet,
Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 UPPSALA

Utgiven med stöd av
Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet

Bidrag till *Samlaren* skall lämnas dels på diskett (företrädesvis i ordbehandlingsprogrammen Word för Windows, Word för DOS eller Word Perfekt), dels i form av utskrift på papper.

ISBN 91-87666-09-X
ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Reklam & Katalogtryck, Uppsala 1995

samband utreds inte ordentligt av Seiler och den teoretiska bas som byggs upp i inledningen har i viss mån karaktären av lärd dekoration. Av exempelvis Lotmans modell för strukturanalys av poetiska texter finns i själva undersökningen av Brekkes diktning inte många spår och detsamma gäller, om man bortser från det mera exkursiva avsnittet om »Tungetaledebatten» och »Syndromdebatten», receptionsestetiken; de enstaka Barthes- och Kristevaacitaten, slutligen, fungerar endast som utsmyckningar.

Vad Seiler däremot lyckas genomföra är en serie nyanserade och mestadels övertygande close readings, bland vilka särskilt studien av minnets tema i *Skyggefektning* och *Løft min krone* samt analysen av de poetiska figurerna i *Roerne fra Itaka* förtjänar nämnas. Mindre bra fungerar kanske närläsningstekniken i behandlingen av montagetexterna i *Det skjeve smil i rosa* och *Granatmannen kommer*, och för den underfundigt mördande humorn i åldringsmonologerna i *Aftenen er stille* (1972) saknar Seiler alldeles sinne: »Diese Art realistischer Darstellung wirkt platt» (s. 147).

Det finns hos Seiler en tydlig tendens (som väl sammanhänger med metoden) att värdera de modernistiska dikterna från 1949–60 högre än de experimentella texterna efter 1965; föga nytt av värde har tillkommit under den sistnämnda perioden. Det »brott» i Brekkes lyrik som Edvard Beyer, Willy Dahl och andra urskilt alltifrån den indiska reportageboken *En munnfull av Ganges* (1962), existerar enligt Seiler inte: det politiska engagemanget, den mot kulturindustri och borgerligt samhälle riktade ironin, det satiriska elementet, det rikt facetterade språkspelet med fragment från schlager, reklamslogans, barnverser och mediaspråk, finns redan exempelvis i *Roerne fra Itaka*, hävdar Seiler bestämt.

Han anför goda argument för sin uppfattning och även om man kan tycka, att Seiler i sin ambition att demonstrera kontinuiteten i Brekkes poetiska verk i alltför hög grad bortser från den rastlösa nyorienteringen, det gestaltskiftande, dynamiska och experimentella draget i denna lyrik, ger hans undersökning en intressant belysning av den norska modernismens historia. En instruktiv presentation av Brekkes och den honom närstående Erling Christies litteraturteori avslutar det litet oroligt disponerade och något ojämna, men synpunktsrika och stimulerande arbetet.

Bengt Landgren

Ulla-Britta Lagerroth: *Johannes Edfelt. En författarskapsbiografi*. Bonniers 1993.

Ulla-Britta Lagerroths bok om Johannes Edfelt har i en förstone förbryllande undertitel: En författarskapsbiografi. Vad är det? Vad är en författarskapets biografi till skillnad från en författarbiografi? Svaret ges i inledningskapitlet, där det enligt UBL »provocerande» projektet explikeras på följande sätt: »undersökningen [har] sin utgångspunkt och tyngdpunkt i texterna. Det är *en biografi på texternas villkor*. Om jag intresserar mig för att förstå poeten Johannes Edfelt måste jag rimligen i första hand förstå hans poetiska värld – förstå de frågor som reses i hans texter och förstå hur texterna arbetar för att gestalta dessa frågor» (s. 22f.).

De poetiska texterna ställs av UBL också verkligen i centrum för en framställning där analyser av text och tematik får motivera och styra rekognosceringarna i den vidsträckta biografiska terrängen.

I en uppsats i den av William H. Epstein redigerade antologin *Contesting the Subject. Essays in the Postmodern Theory and Practice of Biography and Biographical Criticism* (1991) pläderar Sharon O'Brien i David Nyes efterföljd för en experimentell »antibiografi», en poststrukturalistisk (eller kanske snarare modernistisk) upplösning av de ur litteraturteoretisk synpunkt »naiva», gamla formerna för biografisk narration: dialog – t.o.m. polemik – mellan biografiker och biograferad får ersätta den monologiska sekvensen; helt obearbetat källmaterial används för att avbryta eller ifrågasätta analys och slutsatser; den lineära kronologin bryts upp eller inverteras i avsikt att skapa nya och raffinerade narrativa strukturer etc.

Så långt går nu inte UBL i sin nya bok. Den historia som berättas i författarskapsbiografin är kronologiskt sammanhängande, börjar med förfäder, föräldrar och barndom och går fram mot de sena åren. Författarskapsbiografin visar sig således trots allt rymma en författarbiografi.

För att distanera sig från mera konventionella litterära biografier utnyttjar UBL vissa dispositionella grepp. I inledningskapitlet (»Outsider livet igenom») kläds redogörelsen för Edfelts släktförhållanden och västgötska barndomsmiljö in i en diskussion av olika sociologiska, psykologiska och filosofiska teorier om alienation och outsiderskap (av Richard Schacht, Joachim Israel, Erich Fromm, Paul Tillich, Renato Poggioli m.fl.). Detta inledingskapitel ger en allmän karakteristik av Edfelts lyrik med tonvikt på främlingskapet samt följer den unge Edfelt fram till och med gymnasieåren i Skara.

I fortsättningen fördelas det biografiska stoffet på sju kapitel, eller avsnitt, som följer tematiska huvudlinjer i grupper av två eller flera diktsamlingar.

I det första av dessa kapitel behandlar UBL det drömda broderskapets, gemenskapens och livsbekännelsens texter i debutsamlingen *Gryningsröster* (1923) och i *Unga dagar* (1925) samt anger den utpekade temakonstellationens biografiska kontext i bl.a. »malströmmen av politisk och social utopisk entusiasm» (s, 48) i den clartéistiska Lundamiljö Edfelt kom i kontakt med hösten 1923. Nästa kapitel, med den temaangivande Goethesk-Edfeltska rubriken »Ha din sak på intet ställd», omfattar tiden från *Ansikten* (1929) till *Aftonunderhållning* (1932) och tar sin startpunkt i den ångestfyllda konfrontationen mellan jaget och världen i 1929 års samling; här beskrivs vidare studieårens Uppsala och en viktig roll spelar redogörelsen för den unge Edfelts relationer till Agnes von Krusenstjerna och Hjalmar Bergman, lika utanförställda det borgerliga samhället som författaren till *Aftonunderhållning*, men med andra och ännu mörkare erfarenheter.

Den stora Edfeltska kärlekslyrikens tematik, metaforik och poetiska linjeföring i *Högmässa* (1934) och *I*

denna natt (1936) – liksom denna erotiska diktnings personliga bakgrund i äktenskapet med Hélène Apéria och mötet med finländskan Tuuli Reijonen i Kuokkala på Karelska näset sommaren 1935 – undersöks i det centrala kap. »Demaskering och pånyttfödelsemysterium», som även rymmer ett viktigt avsnitt om den svenske poetens relationer till de finlandssvenska modernisterna.

Antifascisten och den kämpande humanisten Edfelt i *I denna natt*, kantaten *Järnålder* (1937), *Vintern är lång* (1939) och *Sång för reskamrater* (1941), men också en djup personllig kris i krigshotets skugga samt Edfelts tredje äktenskap fokuseras i nästföljande kapitel,. som avslutas med en analys av de betydelsebärande bildkomplexen stupet och elevationen, klyftan och källan i krigsårens lyrik.

Därpå ägnas två kapitel åt den poetiska förnyelsen i *Elden och klyftan* (1943) och *Bråddjupt eko* (1947) respektive *Hemliga slagfält* (1952), *Under Saturnus* (1956) och *Insyn* (1963) – här studeras bl.a. den Edfeltska prosadiktens arkitektur – medan slutkapitlet spänner över hela tidsperioden 1968–93, från *Ådernät* (1968) och *Brev från en ateljé* (1976) till *Dagar och nätter* (1983), *Spelrum* (1990) och tiden därefter.

Det biografiska stoffet genomgår ett slags förtunningsprocess i boken: från och med o. 1940 uppträder det allt mera sporadiskt i framställningen och förpassas till periferin av tematiska, intertextuella och idéhistoriska analyser; de sista brevcitaten är från 60- och 70-talen. Men detta svarar ju å andra sidan helt mot UBL:s från början klart deklarerade intentioner – författarskapet, de poetiska texterna, inte levnadsbeskrivningen är det väsentliga och det biografiska materialet tillgrips bara när det är relevant för textförståelsen. Man skulle t.o.m. kunna säga, att arbetet ger betydligt mera än vad undertiteln utlovar: boken liknar mera en författarskapsmonografi än en biografi i någon mening.

Den kronologiska dispositionen, som naturligtvis har sitt pris och sina risker, är enligt min mening funktionell, väl balanserad och motiverad. Kombinationerna av textgrupper och tematiska komplex är skickligt genomförda och UBL gör, utan besvärande upprepningar, full rättvisa åt enheten, sammanhanget i den Edfeltska lyriken från 20-tal till 90-tal.

Ö.h.t. har arbetet stora och ovedersägliga förtjänster. Det mycket omfattand, nya, disparata och i flera fall ingalunda lättillgängliga källmaterial, som UBL med imponerande spårsinne och beundransvärd energi uppspårat, genomgått och för sina egna syften strukturerat – verkliga fynd utgör de långa sviterna av brev till bl.a. Gertrud Lilja, Hugo Swensson, P.O. Barck och den här redan nämnda Tuuli Reijonen – behandlas med varsam diskretion och sinne för proportioner. Det är inte lätt att i exempelvis de 212 breven till P.O. Barck från augusti 1935 till våren 1973 finna det viktiga och relevanta, men UBL lyckas med detta, liksom hon lyckas berätta den tämligen ruskiga historien om Edfelts första äktenskap på en gång återhållsamt och så sanningsenligt som det väl är möjligt. Härtill kommer en rad övertygande och skarpsynta tematiska interpretationer av Edfelttexter, givande intertextuella och idéhistoriska avsnitt, om Edfelt och Eliot, Freud och Jung, förhållandet till de svenska 40-talisterna, m.m.

Att skriva om en ännu levande – och i hög grad alltfort verksam – författare är naturligtvis inte oproblematiskt; på det hela taget och i allt väsentligt klarar emellertid, så sångt jag kunnat se, UBL den ömtåliga balansgången med bravur. I vissa stycken måste hon visserligen, p.g.a. källäget, bygga på poetens egna uppgifter. Men hon förhåller sig oftast kritiskt prövande och intar en visavis Edfelts meddelanden och värderingar självständig hållning. Ett exempel på detta är behandlingen av debutsamlingen *Gryningsröster*. Edfelt själv har i efterhand värderat den mycket lågt, närmast velat förneka eller förtiga den, och i stort sett utelämnat dess texter i antologier och samlingsvolymer. UBL däremot betraktar samlingen – med full rätt – som »en viktig utgångspunkt för studiet av det poetiska subjektet i förhållande till världen» (s. 33) och ägnar den en mycket givande analys på bortåt fyrtio sidor. En helt annan sak är, att UBL inte försöker dölja sin övetygelse, att Edfelts diktning är av »bestående betydelse» och att »nya läsare kommer att finna livsbefrämjande mening i den» (s. 424).

Fastän redovisningen av det ofta högintressanta källmaterialet aldrig tillåts förrycka proportionerna i den välformulerade och medryckande framställningen är dokumentationen synnerligen rik. Det är bara på några enskilda ställen som man kanske kan ha anledning att efterlysa smärre kompletteringar. Ett sådant ställe är skildringen av konflikten mellan Edfelt och »fadersfiguren» Hugo Swensson. Orsaken till schismen – som tycks ha sårat den unge poeten djupt – sägs vara några kritiska anmärkningar av Swensson om Edfelts författarskap (s.118); läsaren bibringas intrycket, att det var Edfelt som tog initiativet till brytningen. Men i ett förtroligt brev från »Swisse»–Hugo Swensson till nationskamraten Anton Blanck den 24 februari 1929 ges en annan version av händelseförloppet. Den borgerligt korrekte och ganska barske adjunkten har enligt egen utsago känt sig starkt repellerad av Edfelts alltmera bohemiskt »bråkiga» uppträdande och avbrutit kontakterna: »till slut orkade jag inte med honom längre [– – –]. Han var för bråkig för en medelålders herre med ett ordnat och strävsamt liv, och hur väl jag än kände igen både ett och annat från min egen sturm und drang, så störde det mina cirklar för mycket. Nu hoppas jag han i någon mån lekt rommen av sig och börjar tänka på sin karriär, vilken den nu skall bli». Edfelt och Swensson försonades någon tid därefter och episoden i sig måste väl sägas vara tämligen betydelselös. Men det långa brevet till Edfelts dåvarande lärare Blanck skulle ur en annan synpunkt ha varit värt uppmärksamhet från UBL:s sida: det innehåller den väl mest utförliga, någorlunda *samtida* psykologiska karakteristiken av gymnasisten (»skygg och ömtålig med tvära kast och utbrott, [– – –] inbunden och föraktfull») och Uppsalastudenten Edfelt – författaren till *Unga dagar* – som veterligen existerar.

Undersökningen har, som redan påpekats, en i icke ringa utsträckning idéhistorisk och komparativ (eller, som det numera skall heta, intertextuell) inriktning. De jämnsättningar – för att tala Strindbergska – som görs

är i allmänhet välavvägda och övertygande. Möjligen kan de ständiga referenserna till Plotinos sägas vara en aning svårmotiverade – hur förtrogen med nyplatonismens texter, annat än i korta referat hos Hans Larsson och andra har egentligen Edfelt varit? – och vad gäller 30-talslyriken tycker jag nog, att UBL någon gång tenderar att underbetona den symbolistiska linjen, men om detta och om andra accentueringar kan man naturligtvis ha olika uppfattningar.

Beträffande de omskrivna – och för Edfelt litet ömtåliga – poetiska relationerna till Gullberg under mellankrigstiden nöjer sig UBL i stort sett med att återge Edfelts egna brevuttalanden i frågan samt att, i en fotnot (s. 429), referera en uppsats av Carl Magnus von Seth från 1951. Den rent kronologiska prioriteten, eller patentet på, enskilda fraser och motivkonstellationer är i detta sammanhang av underordnat intresse. Väsentligare är enligt min mening de avgörande skillnaderna mellan Edfelts och Gullbergs poetiska teknik. För det första uppvisar de Gullbergska brytningseffekterna mellan religiöst och profant inte samma fränt provokativa brutalitet som Edfelts redan i *Högmässa*, där prostituerade, hallickar och brottslingar agerar i en högmässoritual, vari centrala kristna lärosatser uttryckligen förnekas; Edfelt fullföljer här inte traditionen från Harriet Löwenhielm–Hjalmar Gullberg, utan anknyter snarare direkt till en linje i samtida europeisk litteratur, vars främste exponent är Brecht. Ännu viktigare är dock den diametralt motsatta målsättningen. Fusionen – i vokabulär och motivval – mellan religiöst och profant, bibliskt skeende och modern trivial vardagsmiljö har hos Gullberg vid denna tid ett det religiösa budskapet *aktualiserande* syfte: »Diktens stilkontaminering», konstaterar Anders Palm om Ett barn är fött i dag! i Andliga övningar, »har sitt givna syfte: att föra upp julevangeliet till nuplanet, att skapa samtidighet, närvaro, aktualitet». Hos Edfelt, liksom hos Brecht, är syftet tvärtom deaktualiserande eller *distanserande*: att understryka den bristande giltigheten av de kristna utsagorna i nuets brutalt människofientliga samhällssystem, i »en värld utan nåd». Det är litet överraskande, att UBL – som har så mycket spännande att säga om Brecht och Edfelt – inte väljer att anlägga just denna aspekt på förhållandet mellan Gullbergs och Edfelts 30-talspoesi.

Till de verkligt givande inslagen i den mångfacetterade undersökningen hör avsnitten om Edfelts politiska engagemang, från ungdomsåren i Lunds Clartékretsar till de sena texterna om de svältande massorna i tredje världen, parias, »De utstötta», som lever bland latrinrören i de asiatiska miljonstädernas utkanter. Som ett problem för UBL (s. 230 ff.) framstår den omständigheten, att Edfelt – som ju befann sig vid frontlinjen i den antifascistiska motståndskampen i Sverige – aldrig offentligt fördömde Sovjetunionen under vinterkriget; också privat, t.o.m. i brev till sina finska vänner, är Edfelt påfallande återhållsam i sina uttalanden, även om han redan före krigsutbrottet klart markerar sitt avståndstagande till »den nuvarande ryska imperialismen» (brev t. P.O. Barck 28.9.39). UBL avstår försiktigtvis från att spekulera om orsakerna till denna tystnad. Men kanske är det inte så konstigt, att outsidern Edfelt (i likhet med t.ex. Ekelöf) varken vill enrollera sig i eller ens ta till orda i den högljudda och konformistiska profinska kampanj, som hade så många anhängare i de konservativa, militaristiska och kristliga kretsar, vilka tidigare hånat de antifascistiska opinionsyttringarna; kanske kunde han dra sig till minnes hur den demokratiska antifascistiska samling han själv och Erik Blomberg, Eyvind Johnson, Ebbe Linde, Marika Stiernstedt och andra försökt få till stånd bara ett år tidigare, på ett möte i Auditorium den 12 december 1938, hade betecknats som »ett led i en hetskampanj för ett ideologiskt krig», organiserad av »internationella judekretar» (Östgöta Correspondenten 15.12.38) och som en »fullständigt opåkallad proteströrelse» av den nationella »Enighetens sabotörer» (Svenska Dagbladet 14.12.38).

Avslutningsvis ska jag kortfattat beröra en texttolknigsfråga, som såvitt jag förstår sammanhänger med att UBL har en annan metoduppfattning än jag: jag diskuterar problemet med all respekt för UBL:s ståndpunkt, och innan jag ger mig in i själva diskussionen vill jag kraftigt understryka vad som med all önskvärd tydlighet ändå måste ha framgått av det föregående: att UBL:s bok enligt min mening har mycket stora kvaliteter och utgör ett i flera avseenden imponerande arbete.

Om dikten Återskenet (*Bråddjupt eko*) heter det på ett ställe (s. 298), att i dikten »rekapituleras det dramatiska bilhaveriet efter bröllopet med Hélène Apéria 1932»: i början av mars 1932, några dagar efter bröllopet, kolliderade brudparets bil med ett snälltåg strax söder om Storvik i Gästrikland (jfr s. 135 f.). I samtal med mig har Edfelt daterat händelsen till januari, men detta är, som UBL visar, ett minnesfel. Själva poängen i min uppsats om Återskenet (TFL 1985:1/2, s. 29–39) är emellertid en annan. Vad jag där urgerar är i korthet detta: en dikt kan inte genom en (f.ö. även under optimala källbetingelser med nödvändighet ofullständig) rekonstruktion av ett moment i det förflutna reduceras till ett uttryck för ett biografiskt-psykologiskt faktum, för »verkligheten». Att hävda, att tågolyckan 1932 »rekapituleras» i dikten från den 21 april 1945 är också missvisande, eftersom dikttexten inte uppvisar ens den avlägsnaste likhet med de texter (tidningsnotiser och brevuttalanden) som återberättar händelsen ifråga. Kan denna händelse, som bara finns bevarad i form av återberättande texter, ändå finnas inpräglad, inskriven, reflekterad i dikten, en annan text? Vad menar UBL med »rekapitulera»? Frågan leder oss tillbaka till metoddiskussionen i inledningen av boken, där UBL litet svepande deklarerar, att hon »inte förförts av nykritisk-strukturalistisk-poststrukturalistisk förnekelse av att dikt är refenrentiell till någonting 'utanför' texten» (s. 25). UBL talar fortsättningsvis om sitt projekt som en »*kontext*-inriktad undersökning», varvid »kontext» förstås som »det sammanhang i vilket texten kommit till och till vilket den därför kan förväntas vara interrelaterad»; som en synonym till begreppet »kontext» anger UBL begreppet »världen», det vill säga »betydelsesammanhanget eller [...] *betydelsespelrummet*, i vilket texten blev till» (s. 29). Men är vi inte då tillbaka i föreställningen om »världen» som ett slags språk, d.v.s. den föreställning som UBL vänder

sig emot? För egen del har jag svårt att se UBL:s resonemang i dessa stycken som särskilt klargörande. I varje fall kan det väl inte desarmera invändningen att distinktionen mellan »text» och »liv» (»kontext», »värld») är svår att upprätthålla. Måste det inte till sist för uttolkaren, interpreten bli fråga om en konfrontation mellan text och text(er)? Vi måste, skriver Roman Jakobson i *Vad är poesi?*, betänka att varje verbalt yttrande i viss mening alltid stiliserar och omformar den händelse som det beskriver i enlighet med vissa formler eller schemata. De som söker dra en gräns mellan fiktion och verklighet, Dichtung und Wahrheit, sysslar egentligen med den gamla frågan om svansen sitter fast i hunden eller hunden sitter fast i svansen.

Bengt Landgren

Georges Périlleux: *Stig Dagerman. Le mythe et l'oeuvre.* De Boeck Université. Bruxelles 1993.

Ett drygt decennium efter utgivandet av den belgiska avhandlingen *Stig Dagerman et l'existentialisme* (1982) presenterar dess författare Georges Périlleux, verksam vid universiteten i Mons-Hainaut och Liège, ännu ett bidrag till Dagermanforskningen med sin studie *Stig Dagerman. Le mythe et l'oeuvre* (159 s.). Under mellantiden har Périlleux främjat samma forskning bl a genom att organisera och anföra en Dagermankonferens i Bryssel 1990. Fem av bidragen till denna konferens publicerades i svensk språkdräkt i TFL 1990:3. En nära förestående utgivning (Didier Erudition) av de på franska språket avfattade bidragen till konferensen aviseras glädjande nog i Périlleux nya arbete.

Den nya studien har ett klart deklarerat polemiskt syfte. Perilleux påpekar i inledningen att den svenska Dagermanforskningen på något undantag när kan hänföras till endera av två riktningar: den biografiska eller den politiska. Till den biografiskt inriktade traditionen räknar han inte bara ett arbete som Olof Lagercrantz *Stig Dagerman* (1958), utan också en betydligt mer textcentrerad undersökning som Kerstin Laitinens avhandling *Begärets irrvägar* (1986). Hit hör givetvis också Johan Cullbergs diskussion av Dagermans inferno i *Skaparkriser* (1992), liksom åtskilliga smärre uppsatser. Den »politiska» tolkningstraditionen kan sägas utgå från Hans Sandbergs studier av Dagermans förhållande till den anarko-syndikalistiska rörelsen, lättast tillgängliga i volymen *Den politiske Stig Dagerman* (1979). Som ett senare bidrag till denna tradition betraktar Périlleux Karin Palmkvists avhandling om Dagermans journalistik, *Diktaren i verkligheten* (1989). I själva verket föreligger det inte någon skarp gräns mellan dessa två tolkningstraditioner. Det biografiska perspektivet är med sina psykologiska och sociala aspekter ständigt aktuellt för studiet av Dagermans och hans generationskamraters förhållande till syndikalistisk teori och politisk idédiskussion under 1940-talet, vilket tydligt framgår av Karin Palmkvists avhandling. Omvänt spelar Dagermans förhållande till »politiken» en inte obetydlig roll för t.ex. Lagercrantz biografi, liksom det är utgångspunkten för den polemik angående orsaken till Dagermans improduktivitet och självmord som sammanställts av Armas Sastamoinen i *Stig Dagerman och syndikalismen* (1974).

Périlleux huvudinvändning mot de biografiska och politiska läsarterna är den att de i grund och botten är styrda av den myt om Dagerman som för vart år får en allt starkare ställning: »Il faut faire abstraction du mythe de Dagerman qui s'est bâti, non pas sur l'analyse de son oeuvre, mais sur son destin tragique.» (s. 11) Han vill således lämna Dagermans liv och leverne därhän, för att istället studera något som hittills försummats: »verket». Det är lätt att instämma i Périlleux åsikt att Dagermanforskningen i alltför stor utsträckning har tillkommit i skuggan av »Dagermanmyten». Den suggestiva bilden av den djupt olycklige författaren med sitt sneda leende på väg mot det ständigt uppskjutna, men inte desto mindre oundvikliga självmordet i garaget är säkerligen en bidragande orsak till det tilltagande intresset för författarskapet i Sverige såväl som på kontinenten, men den hotar inte desto mindre att ställa sig mellan läsaren och texterna. Den döds- och självmordsromantik som Dagerman själv var allt annat än fri från färgar således alltför många framställningar, från Lagercrantz ännu rätt nyktra biografi över flera av de akademiska produkterna till Ranelids inlevelseövningar. Man kan fråga sig, om det idag över huvud taget är möjligt att frigöra sig från traditionen att läsa författarskapet med utgångspunkt i dess slutpunkt – självmordet. Périlleux påpekar att Lagercrantz i en efterskrift till en ny utgåva av biografin 1985 formulerar en hedervärd självkritik i detta avseende. Lagercrantz finner här att han läst Dagerman »som en detektivroman men baklänges»: »Det gällde att bevisa att slutet var oundvikligt.» Med tiden har hans bild emellertid blivit en annan: »Nu skulle jag vilja befria Dagerman från den ångest som vilar över bilden av honom och se mer än förr till det kvicka, lustiga, ömsint medmänskliga.» Detta skulle kunna vara en utgångspunkt för en förnyelse av den biografiska Dagermanforskningen. Périlleux syfte är som redan har framgått ett annat. Genom att koncentrera sig inte på författaren utan på verket självt i dess totalitet vill han lyfta fram inte det specifika, utan det mest universella hos Dagerman. Genom en »ontologisk», dvs. i praktiken idéanalytisk, tolkning vill han visa »ce que révèlent les textes de Dagerman quant à la nature même de l'angoisse de l'homme qui cherche à se réaliser dans un monde hostile» (s. 10).

Efter inledningen och en summering av den kritiserade Dagermanmytens mest orimliga inslag följer ett tredje kapitel som bär den allmänna rubriken »L'angoisse». Inte desto mindre visar det sig innehålla en diskussion av de olika varianterna av ångest i debutromanen *Ormen*, från den oreflekterade hos Irène via mellanstadier som Edmunds och Gideons till den genomtänka och medvetna hos Scriver. Det fjärde kapitlet behandlar »Les origines immédiates de l'angoisse», dvs yttre utlösande faktorer som konkreta fysiska hot, statens tryck på individen, och sist men inte minst »le regard d'autrui». Betydelsen av den andres närvaro och blick i författarskapet betonades redan i avhandlingen om Dagerman och existentialismen och även om Périlleux överdriver när han hävdar att detta är en fråga för vilken kritiken »n'a pas du tout été sensible» – jfr t.ex. Per Erik Ljungs uppsats om *Nattens lekar* i *Ångestens hemliga förgreningar* (1984) ¾ är detta ett